

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА СИСТЕМУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ НАУКИ

А.Р. Уваренко

Рецензія на монографію Н.О. Артамонової Система інформаційного забезпечення медичної науки в Україні. – Харків : Міськдрук, 2010. – 371 с.

Інформація та знання є одним зі стратегічних ресурсів держави, масштаби використання яких можна порівняти з використанням традиційних ресурсів, а доступ до них розглядається як основний фактор соціально-економічного розвитку країни. Перебудова сучасної охорони здоров'я потребує вирішення кількох тактичних завдань, серед яких проблема використання інформаційних ресурсів стає найактуальнішою. Інноваційні зміни в медичній галузі України зумовлюють принципово інші завдання, які постають перед соціально-комунікаційними структурами з розповсюдження науково-медичної інформації. Наукова проблема концептуалізації системи інформаційного забезпечення медичної науки в контексті глобалізаційних змін світового інформаційного середовища набуває також актуального значення.

Досягнення конкурентоспроможності наукових досліджень вітчизняної медицини можливе за умов створення сучасної системи інформаційного забезпечення усіх етапів інноваційної діяльності, що призведе до задоволення інформаційних потреб науковців і безперешкодному доступу до сучасної, актуальної, достовірної та повної інформації. Розбудова такої системи в умовах формування мережевого інформаційного простору та глобального інформаційного ринку потребує розроблення відповідних теоретико-методологічних засад, розгляду бібліотечно-інформаційної сфери діяльності як важливої складової державної системи науково-медичної інформації. В цьому контексті своєчасним і актуальним є постановка питання про роль і місце інформаційно-бібліотечного соціального інституту – головної складової системи інформаційного забезпечення медичної науки.

У даному дослідженні наукова проблема формулюється як формування наукових поглядів на інформаційне забезпечення медичної науки – головну складову сучасного інформаційно-галузевого середовища НМІ. Її вирішення є гарантією подальшого прогресу галузевих інформаційних і бібліотечних установ України, оскільки науково обґрунтована система поглядів є базою для вироблення ефективної стратегії розвитку вітчизняних

технологій використання науково-медичної інформації. Це зумовлює актуальність даного монографічного дослідження, його теоретичну і практичну значущість.

Українська медична наука збагатилася новим, цікавим дослідженням однієї зі складових системи НМІ – підсистеми інформаційного забезпечення наукової та інноваційної діяльності, розгляд якої автор монографії здійснює з урахуванням функцій та взаємозв'язків її складових: інформаційних ресурсів, організаційно-функціональної інфраструктури, засобів наукових комунікацій, формування інформаційних технологій тощо.

У монографії автор досліджує систему інформаційного забезпечення медичної науки як соціально-комунікаційної моделі розповсюдження медичних інноваційних знань. Такий інноваційно-комунікаційний підхід, безумовно, є актуальним і необхідним у період інноваційного розвитку окремих галузей країни, де діяльність інформаційних, бібліотечних структур та підрозділів з інтелектуальної власності спрямовується на інформаційне забезпечення стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів. Тобто, на думку автора, такий підхід дозволяє розглядати систему інформаційного забезпечення як цілеспрямований супровід процесів розробки медичних інновацій не з традиційних позицій розробників, науковців, маркетологів та решти працівників, а з погляду фахівців інформаційної сфери (інформаторів, бібліотекарів, патентознавців), які акумулюють знання і уміння, виконують комунікативну функцію шляхом створення нових технологій інформаційних послуг. Це дозволяє в умовах сучасного розвитку суспільства знань повному осмислити місце і значення інформаційно-комунікаційної діяльності інформаційних служб і бібліотек.

Саме з цією метою автором введені в монографію перший розділ, де розглядаються дані теоретико-методологічних засад дослідження системи інформаційного забезпечення медичної науки, показана роль та можливості інформаційних й бібліотечних працівників в інформаційному забезпеченні та інформаційному обслуговуванні медичних досліджень. Одночасно просліджуються зміни видів інформаційного забезпечення, залежно від комунікаційної функції інформаційного підрозділу чи бібліотеки, а також від спрямованості ініціативи – від інформаційних працівників чи від користувачів. Особлива увага в роботі надається аналізу особливостей інформаційних потреб медичних працівників (користувачів інформації) як основи функціонування соціальної комунікації (підрозділ 1.1). У даному підрозділі автор розглядає не лише теоретичні складові інформаційної потреби, але і характеризує структуру потреб медичних фахівців, завдяки проведеному анкетуванню, та доходить висновку, що для оптимізації системи інформаційного забезпечення їхньої наукової діяльності необхідне підвищення рівня інформаційної та інноваційної компетентності спеціалістів галузі щодо питань отримання сучасної науково-медичної

інформації та опанування технології роботи з інформаційно-пошуковими системами в Інтернеті.

Окремо в монографії розглянуті засоби патентної інформації – ефективного виду соціальної комунікації в управлінні медичними інноваціями. Специфічною складовою інформаційних ресурсів є патентна документація, що містить відомості науково-технічного і правового характеру, використання якої є обов'язковим при визначенні патентоспроможності НДР, новизни і науково-технічного рівня медичної продукції тощо (підрозділ 3.2). Автор окремо досліджує сучасні напрями удосконалення системи управління патентними ресурсами на прикладі дослідження шляхів трансформації діяльності патентних бібліотек європейських країн, які, використовуючи сучасні технології аналітичної обробки патентної інформації, є визначенням тенденцій розвитку окремих науково-технічних напрямів (підрозділ 5.3). Системний підхід до розгляду патентно-інформаційної діяльності медичної галузі потребує перегляду стратегічних напрямів її розвитку з урахуванням правових, організаційно-управлінських та фінансових складових. Автор підкреслює необхідність перетворення організаційної структури зі створенням спеціалізованих осередків за окремими напрямами, створення інформаційної мережі з трансферу медичних технологій. Запропоновані технології використання патентної інформації в управлінні медичними дослідженнями та при маркетингу інтелектуальної власності.

Важливим бачиться автором аналіз сучасного комунікаційного засобу результатів інформаційного аналізу – систематичного огляду медичної літератури, аналіз шляхів удосконалення науково-інформаційної діяльності в системі охорони здоров'я, спрямованих на використання науково-інформаційних ресурсів у справі опанування доказовою медициною (підрозділи 3.3. та 5.4.).

Комунікація як соціокультурний феномен якісно змінює наукове комунікаційне середовище з перетворенням окремих знань у нові комунікаційні продукти, зокрема, Кокранівську співдружність – механізм створення якого полягає у консолідації зусиль міжнародної медичної спільноти для узагальнення медичної інформації, створення нового комунікаційного засобу та поширення доказової інформації. Відсутність доступу до сучасних міжнародних інформаційних ресурсів з доказової медицини значно знижує не тільки рівень та якість наукових досліджень, але й негативно впливає на якість медичних послуг. Дійсно, інформаційні підрозділи не маючи потрібного доступу до комунікаційних каналів та наукових засобів, не створюють повноцінний інформаційний комфорт. В результаті автор доходить висновку, що місія патентно-інформаційних підрозділів зміщується від функцій інформаційного забезпечення до формування основ інформаційного аналізу, для реалізації результатів якого аналітичну діяльність необхідно розглядати в

структурі складових управління науковими інформаційними ресурсами. Автор також пропонує вирішувати ці питання через інтеграцію зусиль при використанні сучасних електронних інформаційних ресурсів, наприклад, систематичних оглядів Кокранівської бібліотеки.

Цікавим та актуальним є аналіз комунікаційних структур, що здійснюють інформаційне забезпечення медичної галузі. Йдеться про медичні бібліотеки, підрозділи з наукової медичної інформації та інтелектуальної власності. Крім структури, етапів розвитку та функцій кожної з них у роботі проведено порівняльний аналіз діяльності, основних принципів їхнього розвитку (розділ 4) та організаційного статусу. При визначенні форм діяльності інформаційних підрозділів окремо визначається технологія інформаційного моніторингу за кожним етапом НДР (підрозділ 4.2, с. 180, рис. 12).

Враховуючи підвищення вимог до супроводження інновацій та безпосередньо роботи відповідних підрозділів у монографії розглянуті трансформаційні процеси від функцій патентних підрозділів до функцій сучасних відділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності. Автор підкреслює важливість таких напрямів діяльності як патентні, маркетингові, кон'юнктурні дослідження. Пропонується модель технології управління інноваціями в установі. Однак, якість проведення та оформлення звітів з патентних досліджень має досить низький рівень, що пов'язано, на думку автора, з відсутністю бажаної компетентності медичних фахівців, а також відсутністю контролю та допомоги від патентно-інформаційних служб. Неможливо не погодитися з висновками автора, що відсутність типового положення про діяльність служб наукової медичної інформації перешкоджає створенню єдиної системи НМІ в Україні.

Інновації потребують доступу до результатів досліджень, відповідних засобів захисту інтелектуальної власності, доступності фінансування і наявності відповідного бізнес-досвіду. Ці елементи мають бути взаємопов'язаними для створення необхідного середовища, що стимулює інноваційну діяльність. Тому при розробці концептуальної моделі оптимізації інформаційного забезпечення медичної науки автор монографії опиралася на консолідацію зусиль інформаційних підрозділів і медичних бібліотек (підрозділ 6.2, с. 294, рис. 21). Відповідно реалізація цієї концептуальної моделі повинна базуватися на системі заходів (підрозділ 6.2, с. 298, рис. 22), які спрямовані на започаткування нових форм організації наукових досліджень; забезпечення змістовно-функціональної структури; підвищення інноваційної культури кадрового потенціалу та створення відповідної технічної бази.

Цілком обґрунтованим є висновок, що інноваційна діяльність медичної галузі потребує відповідної інформаційної підтримки, завдяки якій між інформаційними службами і розробниками мають активізуватися комунікаційні канали.

Монографія Н.О. Артамонової – перше в Україні монографічне дослідження, в якому подано комплексну характеристику системи інформаційного забезпечення медичної науки та визначено вклад кожної соціально-комунікаційної структури у формування єдиного інформаційно-комунікаційного медичного середовища. В ній вирішено багато питань, пов'язаних як з теоретичним обґрунтуванням тенденцій розвитку інформаційної діяльності медичної галузі, з урахуванням зарубіжного досвіду обумовлює теоретичну значимість роботи, також і практичним напрацюванням щодо інформаційних ресурсів Інтернету, можливостей Кокранівської співдружності, особливостей формування інформаційних потреб медичних фахівців, концепції розвитку інформаційної діяльності тощо, що свідчить про практичну значущість роботи.

Монографія не позбавлена деяких дискусійних питань, що надають цьому науковому виданню певний інтерес фахівців.

Отже, в монографії є і деякі недоліки: термінологічні погрішності; недостатньо висвітлена роль відділів наукової медичної інформації в реалізації інноваційної політики; дискусійним є використання в роботі підрозділів з інтелектуальної власності маркетингових та кон'юнктурних досліджень.

Однак, ці недоліки не мають принципового значення та не умаляють достоїнств і інформаційної цінності наукового видання.